

Google ला सर्च करा

गुरुमाऊली

Subscribe

इयत्ता - सातवी (11 ऑगस्ट) विषय - मराठी

Subscribe

शासनाच्या 45 दिवसाच्या ब्रीज कोर्ससोबत माझा अभ्यास PDF

शासनाच्या ब्रीज कोर्ससोबत क्षमता प्राप्त विद्यार्थ्यांसाठी चालू इयत्तेचा अभ्यासक्रम समाविष्ट

दिवस बेचाळीस :

✚ वाचा व समजून घ्या.

५. भांड्यांच्या दुनियेत

मराव

मंदा : पण या काळात मातीपासून तयार होणारी भांडी बंद झाली का?

उखळ : नाही, तसं नाही. या धातूंच्या शोधामुळे मातीची भांडी बनवणं बंद झालं, असं मुळीच नाही. उलट आज, भांडी तयार करण्यासाठी माती वापरण्याची परंपरा म्हणजे भांडी संस्कृतीचा पाया मानला जातो.

जाते : आज मोठ्या प्रमाणावर चिनी माती किंवा सिरॅमिक्स यांचा वापर करून विविध भांडी व वस्तू तयार होत आहेत. झाकणाच्या भांड्यांचा प्रसार झाला. किटलीचा रंग, आकार, त्यावरील नक्षीकाम, तसंच रत्नजडित सुरया अशा कलात्मक गोष्टी भांड्यांमध्ये येऊ लागल्या.

आदिती : हो हो, हे अगदी खरं आहे. आमच्या घरी स्टेनलेस स्टील, नॉनस्टिक व कोटेड मेटलची भांडी आहेत.

खलबत्ता : प्रत्येकजण स्वतःच्या खिशाला परवडणारी, सहजपणे उपलब्ध होणारी आणि वापरण्यास सोपी असणारी भांडी खरेदी करण्याचा प्रयत्न करतो.

प्रशांत : एकूण काय, तर भांडी हे मानवी संस्कृतीचं अविभाज्य अंग आहे. गरजेनुसार भांड्यांमध्ये विविधता येत गेली असली, तरी जिथे जिथे मानवी समाज, तिथे तिथे भांडी असणारच.

आदिती : आज आम्हांला तुम्हां सर्वांबरोबर खूप मजा आली. आम्ही तुम्हां सगळ्यांचे खूप आभार मानतो, कारण तुम्ही आम्हांला भांड्यांच्या दुनियेची सफरच घडवून आणली!

माहिती मिळवा.

❖ चहाची किटली, कपबश्या, प्लेट्स, वाट्या इत्यादी चिनी मातीची किंवा सिरॅमिक्सची का असतात?

स्वाध्याय

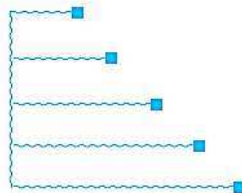

प्र. १. खालील विधानांमागील कारणांचा शोध घ्या व लिहा.

- शेती व्यवसाय व स्थिर जीवनामुळे माणसाला भांड्यांची गरज पडली.
- पूर्वी मोठ्या प्रमाणावर केळीच्या पानावर जेवण्याची पद्धत होती.
- आज घरोघरी मिक्सर वापरतात.
- मातीच्या भांड्यांचा जास्तीत जास्त वापर करावा.

प्र. २. खालील आकृती पूर्ण करा.

मानवाने ज्या घटकांपासून भांडी बनवली ते घटक.

✚ लसावि काढा.

∴ लहान बाटलीतील 150 ग्रॅम जॅमची किंमत $\frac{96}{3} = 32$ रुपये

मोठ्या बाटलीतील 150 ग्रॅम जॅमची किंमत $\frac{124}{4} = 31$ रुपये

∴ 600 ग्रॅम जॅमची बाटली खरेदी करणे जास्त फायदेशीर आहे.

उदा. बेरीज करा. $\frac{17}{28} + \frac{11}{35}$

रीत 1 : बेरीज करण्यासाठी अपूर्णाकांचे छेद समान करू.

उकल : $\frac{17}{28} + \frac{11}{35} = \frac{17 \times 35 + 11 \times 28}{28 \times 35} = \frac{595 + 308}{28 \times 35} = \frac{903}{28 \times 35} = \frac{903}{980} = \frac{129}{140}$

रीत 2: बेरीज करण्यासाठी 28 व 35 यांचा लसावि काढू.

उकल : लसावि = $7 \times 4 \times 5 = 140$

$$\frac{17}{28} + \frac{11}{35} = \frac{17 \times 5}{28 \times 5} + \frac{11 \times 4}{35 \times 4} = \frac{85 + 44}{140} = \frac{129}{140}$$

छेदांचा गुणाकार करण्याऐवजी लसावि घेतल्यामुळे आपली आकडेमोड किती सोपी झाली बरे !

उदा. एका संख्येला अनुक्रमे 8, 10, 12, 14 या संख्यांनी भागले असता प्रत्येक वेळी बाकी 3 उरते, तर अशी लहानांत लहान संख्या कोणती आहे ?

2	8	10	12	14
2	4	5	6	7
	2	5	3	7

उकल : भाज्य संख्या शोधण्यासाठी दिलेल्या भाजकांचा लसावि काढू.

लसावि = $2 \times 2 \times 2 \times 5 \times 3 \times 7 = 840$

त्या लसाविमध्ये प्रत्येक वेळी मिळणारी बाकी मिळवू.

ती संख्या = लसावि + बाकी = $840 + 3 = 843$

उदा. 16,20,80 या संख्यांचा लसावि काढा.

उकल : $16 = 2 \times 2 \times 2 \times 2$

$20 = 2 \times 2 \times 5$

$80 = 2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 5$

लसावि = $4 \times 4 \times 5 = 80$

येथे एक गंमत दिसली का ? 80 ही दिलेल्या संख्यांपैकी एक

आहे आणि 16 व 20 या दिलेल्या इतर संख्या तिच्या विभाजक आहेत.

4	16	20	80
4	4	5	20
5	1	5	5
	1	1	1

लक्षात ठेवा :

दिलेल्या संख्यांपैकी सर्वात मोठ्या संख्येच्या इतर संख्या विभाजक असतात त्या वेळी ती मोठी संख्या दिलेल्या संख्यांचा लसावि असते.

चरील नियम पडताळण्यासाठी (18,90) (35,140,70) हे संख्यासमूह तपासा.

Find the LCF.

∴ In the small bottle, 150 g of jam costs $\frac{96}{3} = 32$ rupees.

In the large bottle, 150 g of jam costs $\frac{124}{4} = 31$ rupees.

∴ Thus, it is more profitable to buy the 600 g bottle of jam.

Example Add $\frac{17}{28} + \frac{11}{35}$

Method 1 In order to add, let us make the denominators of the fractions equal.

Solution: $\frac{17}{28} + \frac{11}{35} = \frac{17 \times 35 + 11 \times 28}{28 \times 35} = \frac{595 + 308}{28 \times 35} = \frac{903}{28 \times 35} = \frac{903}{980} = \frac{129}{140}$

Method 2 Let us find the LCM of 28 and 35 in order to add the fractions.

$$\text{LCM} = 7 \times 4 \times 5 = 140$$

Solution: $\frac{17}{28} + \frac{11}{35} = \frac{17 \times 5}{28 \times 5} + \frac{11 \times 4}{35 \times 4} = \frac{85 + 44}{140} = \frac{129}{140}$

Taking the LCM rather than multiplying the denominators made our calculations so much easier!

Example On dividing a certain number by 8, 10, 12, 14 the remainder is always 3. Which is the smallest such number?

Solution: To find this multiple, let us find the LCM of the given divisors.

$$\text{LCM} = 2 \times 2 \times 2 \times 5 \times 3 \times 7 = 840$$

To the LCM we add the remainder obtained every time.

$$\begin{aligned} \text{Hence, that number} &= \text{LCM} + \text{remainder} \\ &= 840 + 3 = 843 \end{aligned}$$

2	8	10	12	14
2	4	5	6	7
	2	5	3	7

Example Find the LCM of the numbers 16, 20, 80.

Solution: $16 = 2 \times 2 \times 2 \times 2$

$$20 = 2 \times 2 \times 5$$

$$80 = 2 \times 2 \times 2 \times 2 \times 5$$

$$\text{LCM} = 4 \times 4 \times 5 = 80$$

Did you notice that here 80 is one of the given numbers and that the other numbers 16 and 20, are its divisors.

4	16	20	80
4	4	5	20
5	1	5	5
	1	1	1

Remember:

If the greatest of the given numbers is divisible by the other numbers, then that greatest number is the LCM of the given numbers.

In order to verify the above rule, examine these groups of numbers (18,90) (35,140,70).

✚ Read and understand.

Revision

JOURNEY TO THE WEST

Discuss the meaning of the following sentences :

- ✚ But 'west' is a relative term.
- ✚ Yuan Chwang undertook the long and difficult journey to follow his dream.

The teacher may allow the use of mother tongue during the discussion but later on, the meaning should be stated/written in English.

Guess the meaning of :

- ✚ horseback
- ✚ snow-clad.
- scriptures : holy, sacred books or writings.
- ✚ What was Yuan Chwang's dream?

Things to do :

Find / Prepare a map of Yuan Chwang's travel route -

- ✚ from China to India
- ✚ in India
- ✚ from India back to China.

When we read the words 'journey to the west', we naturally start thinking about a journey to western countries like England and America. But 'west' is a relative term. For countries to our east, WE are the west! This particular journey that we are going to read about was actually a journey from China to our own country! It was made by the famous seventh century traveller Yuan Chwang.

In those days, travelling from China to India was not an easy task – one had to travel thousands of miles on foot or horseback, crossing deserts, crossing snow-clad mountains, crossing strange, unfamiliar regions, using roads where bandits and robbers roamed – who would do it? But Yuan Chwang had a dream. He wanted to take Buddhist scriptures from India to his homeland in China. It was like a pilgrimage to him.

Yuan Chwang undertook the long and difficult journey to follow his dream. For seventeen long years, he kept on travelling, suffering many hardships on the way. He travelled across the Gobi Desert, then along the Tian Shan mountain range, and on and on along the Silk Road, through regions that are now Kyrgyzstan, Uzbekistan, Afghanistan and Pakistan before he came to India. In India, he travelled to many parts and gathered many important manuscripts.

The way back home was also equally difficult. But Yuan Chwang managed to reach China safely along with the scriptures. This was a great achievement. It was almost unbelievable. So much so, that people thought that the gods and

वाचा समजून घ्या.

'मराठा तितुका मेळवावा ।
महाराष्ट्र धर्म वाढवावा ।'
हा त्यांचा संदेश प्रसिद्ध
आहे. त्यांनी दासबोध,
करुणाष्टके, मनाचे श्लोक
या साहित्याच्या माध्यमातून
जनतेला व्यावहारिक
शिक्षणाचे धडे दिले. लोकचळवळीचे आणि
लोकसंगठनेचे महत्त्व सांगितले. समर्थ संप्रदाय
स्थापन केला. चाफळ हे या संप्रदायाचे केंद्र होते.
रामाच्या आणि हनुमानाच्या उपासनेचा प्रसार केला.

गणेशम स्वामी

४. शिवपूर्वकालीन महाराष्ट्र

आपल्या विचारांच्या प्रसारार्थ त्यांनी भरपूर प्रवास
केला.

पारतंत्र्यातील स्वातंत्र्याच्या प्रेरणा :

शिवपूर्वकालीन महाराष्ट्रात राजकीय, सामाजिक,
सांस्कृतिक इत्यादी प्रकारची स्थिती ही सामान्यतः
अशी होती. या काळात महाराष्ट्र आदिलशाही वगैरे
सत्तांच्या नियंत्रणाखाली होता. त्यामुळे तो स्वतंत्र
नव्हता. असे असले तरी काही व्यक्ती आणि
विचारधारा स्वातंत्र्याची स्वप्ने पाहत होत्या. अशा
घटकांमध्ये स्वराज्य संकल्पक मानल्या जाणाऱ्या
शहाजी राजांचे स्थान अग्रभागी होते.

स्वाध्याय

१. खालील तक्ता पूर्ण करा.

	गाव/मौजा	कसबा	परगणा
कशास म्हणतात	-----	-----	-----
पदाधिकारी	-----	-----	-----
उदाहरण	-----	-----	-----

२. म्हणजे काय ?

- (१) बुद्धक -
- (२) बलुत -
- (३) वतन -

३. प्रोधून लिहा.

- (१) कोकण किनारपट्टीवर आफ्रिकेतून आलेले लोक -
- (२) अमृतानुभव ग्रंथाचे रचनाकार -

- (३) संत तुकारामांचे गाव -

- (४) भारुडाचे रचनाकार -

- (५) बलोपासनेचे महत्त्व सांगणारे -

- (६) स्त्री संतांची नावे -

४. तुमच्या शब्दांत माहिती व कार्ये लिहा.

- (१) संत नामदेव (२) संत ज्ञानेश्वर
- (३) संत एकनाथ (४) संत तुकाराम

५. दुष्काळ हे रयतेला मोठे संकट का वाटत होते ?

उपक्रम

- (१) वारकऱ्यांच्या दिंडीला आपण कशाप्रकारे मदत कराल, त्याचे नियोजन लिहा.
- (२) विविध संतांची वेशभूषा करून त्यांच्या काव्यांचे सादरीकरण करा.

वाचा व समजून घ्या.

४. हवेचा दाब

थोडे आठवूया.

सामान्य विज्ञान इयत्ता सातवीच्या पाठ्यपुस्तकातील पाठ क्रमांक ३ 'नैसर्गिक संसाधनाचे गुणधर्म' मधील पृष्ठ १६ वरील हवेला वजन असते, हा प्रयोग तुम्ही केला आहे.

भौगोलिक स्पष्टीकरण

या कृतीवरून तुमच्या असे लक्षात आले असेल, की, फुग्यातील हवेमुळे फुगलेल्या फुग्याची बाजू खाली गेली. याचाच अर्थ असा होतो, की हवेला वजन असते.

ज्या वस्तूला वजन असते, तिचा खालील वस्तूवर दाब पडतो. त्याचप्रमाणे वातावरणातील हवेचा दाब भूपृष्ठावर पडतो. पृथ्वीवरील या हवेच्या दाबामुळे वातावरणात वादळ, पर्जन्य यांसारख्या अनेक घडामोडी होतात. त्याची काही प्रमुख कारणे आहेत.

- ❖ हवेचा दाब पृथ्वीपृष्ठावर सर्वत्र सारखा नसतो.
- ❖ हवेचा दाब वेळोवेळी बदलत असतो.
- ❖ प्रदेशाची उंची, हवेचे तापमान आणि बाष्पाचे प्रमाण हे घटकही हवेच्या दाबावर परिणाम करतात.

प्रदेशाची उंची व हवेचा दाब :

हवेतील धूलिकण, बाष्प, जड वायू इत्यादी घटकांचे प्रमाण भूपृष्ठास लागत जास्त असते. उंची वाढत जाते, तसे हे प्रमाण कमी होते. म्हणजेच भूपृष्ठापासून जसजसे उंच जावे तसतशी हवा विरळ होत जाते. परिणामी हवेचा दाब उंचीनुसार कमी होतो.

हवेचे तापमान व हवेचा दाब :

करून पहा.

- ❖ हवेत उंच जाणारा एक आकाशकंदील घ्या.
- ❖ आकाशकंदीलाला साधारणपणे ५ मी लांबीचा साधा दोरा बांधा, जेणेकरून तो पुन्हा खाली आणता येईल.
- ❖ आकाशकंदीलाला पाकिटावर लिहिलेल्या सूचनेप्रमाणे आकाशकंदील काळजीपूर्वक उघडा व त्यातील मेणबत्तीची वात पेटवा. काय होते त्याचे निरीक्षण करा.

- ❖ काही वेळाने आकाशकंदीलाला बांधलेल्या दोऱ्याने आकाशकंदील खाली उतरवून घ्या व त्यातील मेणबत्ती विझवा.

(शिक्षकांसाठी/पालकांसाठी सूचना : तुमच्या उपस्थितीत व मार्गदर्शनाखाली ही कृती विद्यार्थ्यांकडून काळजीपूर्वक करून घ्यावी.)

(कृती झाल्यानंतर शिक्षकांनी वर्गात चर्चा घडवून आणावी. त्यासाठी पुढीलप्रमाणे काही प्रश्न विचारावे.)

आकृती ४.१ : आकाशकंदिलाचा प्रयोग

पाठ वाचा व समजून घ्या.

माहीत आहे का तुम्हांला ?

सराव

चिनी माती हे 'केओलिनाइट' या प्रकारचे एक औद्योगिक खनिज आहे. हे चीनमध्ये सापडते म्हणून याला चिनी माती म्हणतात. या मातीला उष्णता दिल्यावर तिला चकाकी, तसेच काठिण्य प्राप्त होते, म्हणून याचा वापर भांडी बनवण्यासाठी करतात.

मृदापरीक्षण (Soil testing)

मृदेचे परीक्षण केल्याने जमिनीतील विविध घटकांचे प्रमाण लक्षात येते. मृदेचा रंग, पोत तसेच त्यातील सेंद्रीय पदार्थांचे प्रमाण मृदापरीक्षणामध्ये तपासले जाते. मृदेमध्ये कोणत्या घटकांची कमतरता आहे व ती दूर करण्यासाठी कोणते उपाय योजावेत हे ठरवण्यासाठी मृदापरीक्षण केले जाते.

मृदापरीक्षणासाठी जमा केलेला मातीचा नमुना आठ ते दहा दिवस मोकळ्या ठिकाणी सुकवावा. (उन्हात न ठेवता सावलीत सुकवावा.) नंतर चाळणीतून चाळून घ्यावा. मातीचे गुणधर्म लक्षात येण्यासाठी pH (सामू) आणि विद्युतवाहकता या दोन परीक्षणांचा विशेष उपयोग होतो. विविध प्रयोगांच्या आधारे तुमच्या शेतातील मृदेची सुपीकता तुम्हांला ठरवता येईल.

मृदेची सुपीकता कमी होण्याची कारणे

1. मृदेचा सामू (pH) 6 पेक्षा कमी / 8 पेक्षा जास्त.
2. सेंद्रीय पदार्थांचे प्रमाण कमी.
3. जमिनीतील पाण्याचा निचरा न होणे.
4. सतत एकच पीक घेणे.
5. खान्या पाण्याचा सतत वापर.
6. रासायनिक खते व कीटकनाशके यांचा अतिवापर.

जागतिक मृदा दिन : 5 डिसेंबर
मृदासंवर्धनासाठी प्रयत्न करणे.

3. नैसर्गिक संसाधनांचे गुणधर्म

असे होऊन गेले

डेन्मार्कचा शास्त्रज्ञ सोरेन्सन याने हायड्रोजन आयनांच्या संहतीवर आधारित pH (सामू) संकल्पना मांडली. मातीचा सामू ठरवण्यासाठी पाणी व माती यांचे 1:2 या प्रमाणात मिश्रण करून त्यांचे विविध दर्शकांच्या साहाय्याने परीक्षण करतात. त्यानुसार मृदेचे तीन प्रकार आढळतात.

1. आम्लयुक्त मृदा - pH 6.5 पेक्षा कमी
2. उदासीन मृदा - pH 6.5 ते 7.5
3. आम्लारीधर्मी मृदा - pH 7.5 पेक्षा जास्त

हे नेहमी लक्षात ठेवा.

रासायनिक खते अधिक प्रमाणात वापरल्यास जमिनीचा पोत बिघडतो आणि ती जमीन पेरणीयोग्य राहत नाही. जमिनीची सुपीकता टिकवून ठेवण्यासाठी पिकांची अलटापालट करावी.

उदाहरणार्थ, गव्हाचे पीक काढल्यावर जमिनीचा कस कमी होतो. त्यानंतर भुईमूग, मूग, मटकी, वाटाणा, तूर, हरभरा, सोयाबीन यांसारखी पिके घ्यावी. यामुळे जमिनीचा कमी झालेला कस भरून निघतो.

3. Properties of Natural Resources

Read and understand.

Do you know?

China clay is an industrial mineral of the type 'Kaolinite'. It is found in China and hence called China clay. Upon heating, this soil acquires a glaze and hardness and, therefore, is used for making crockery.

Revision

Soil testing

The proportions of the various ingredients of soil can be determined by 'soil testing'. During soil testing, the soil is examined for colour, texture and the proportion of organic matter in it. Soil is tested to find out if there is a deficiency of any ingredients and to decide what measures should be taken to remove the deficiency.

The soil sample collected for testing is dried in an open space in the shade for eight to ten days. It is then sifted through a sieve.

Two tests, namely, the pH and the electrical conductivity tests, are particularly useful in finding out the characteristics of soil. You can determine the fertility of the soil in your fields with the help of different tests.

Causes of diminished soil fertility:

1. Soil pH less than 6 or higher than 8.
2. Low proportion of organic matter.
3. No proper drainage of water.
4. Repeated cultivation of the same crop.
5. Continuous use of saline water.
6. Excessive use of chemical fertilizers and pesticides.

World Soil Day : 5th December
To make efforts for
conservation of soil

Great Scientists

The Danish Scientist Sorensen put forth the concept of pH, based on the concentration of hydrogen ions. To determine the pH of soil, a mixture of water and soil in the proportion 1:2 is taken and tested using several indicators. Accordingly, soil may be found to be one of the following three types.

1. Acidic soil - pH less than 6.5
2. Neutral soil - pH 6.5-7.5
3. Alkaline soil - pH higher than 7.5

Always remember -

Soil texture is disturbed if chemical fertilizers are used excessively and that land becomes unsuitable for sowing. Crops should be rotated in order to maintain the fertility of the land.

For example, the fertility of land decreases after a harvesting of wheat. Hence, leguminous crops like peanut, *moong*, *moth bean*, *pea*, lentil, Bengal gram, soyabean should be cultivated to restore the fertility of the soil.

स्वयं अध्ययन

यदि सार्वजनिक यातायात के साधन नहीं होते तो इनपर क्या प्रभाव पड़ता, लिखो :

टेस्ट
मोडवा

रियाज

गाँव

शहर

महानगर

देश

सदैव ध्यान में रखो

गाँव की समृद्धि में ही शहर की खुशहाली समाहित है ।

१. वाक्य के सामने सही या गलत चिह्न लगाओ :

(क) खेल ग्रामीण जीवन की आत्मा है ।

(ख) गाँव में बीमारियाँ हैं पर पर्याप्त मात्रा में सुसज्ज और अच्छे अस्पताल हैं ।

२. कारण लिखो :

(च) गाँवों में काम करने के लिए मजदूर नहीं मिल रहे हैं ।

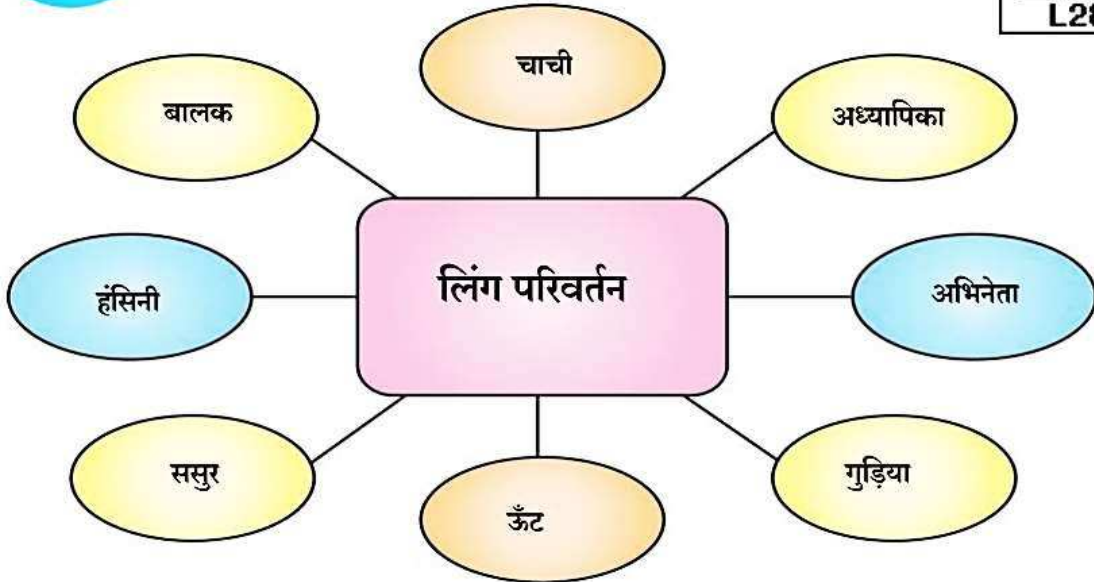
(छ) शहर परेशान हो उठा है ।

(ज) गाँव बहुत उदास हो जाता है ।

भाषा की ओर

निम्नलिखित शब्दों के लिंग बदलो और वाक्य बनाकर लिखो :

१. चाचा जी प्रकल्प में मेरा मार्गदर्शन करते हैं ।

५.

२.

६.

३.

७.

४.

८.

माझा ऑनलाईन अभ्यास

स्वयंमूल्यमापन चाचणी पहा खालील लिंकवर..

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

माझा ऑनलाईन अभ्यास – प्रत्येक घटकाच्या टेस्ट सोडवा खालील लिंकवरून

सातवी मराठी	सातवी गणित	सेमी गणित	सातवी इंग्रजी	सातवी इतिहास
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा
सातवी भूगोल	सातवी विज्ञान	सेमी विज्ञान	सातवी हिंदी	
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	

दररोजच्या माझा अभ्यास pdf तुम्हाला खालील लिंकवर मिळतील.

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

इतर इयत्तांच्या ऑनलाईन टेस्ट सोडवा खालील लिंकवरून...

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

MiniShala शैक्षणिक ॲप्स खालील लिंकवरून डाऊनलोड करा.

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
		आठवी	नववी	दहावी		

गुरुमाऊली शैक्षणिक ॲप्स - [Click Here](#)

निर्मिती - श्री.प्रविण डाकरे, श्री.जयदिप डाकरे

वेब स्रोत- 'ई-बालभारती'

सौजन्य- जिल्हा परिषद कोल्हापूर

<https://www.gurumauli.in>